

TEREZA KOZLOVÁ: BYDLENÍ JAKO KULTUROLOGICKÝ PROBLÉM METROPOLE 19. STOLETÍ RIGORÓZNÍ PRÁCE POSUDEK VEDOUCÍHO PRÁCE

Výzkum bydlení je v našem prostředí stále sférou značně deficitní. Paradoxně tak například zůstává dodnes nejlepší studií o vývoji činžovního domu v 19. a 20. století stať Pavla Janáka *Sto let obytného domu nájemného v Praze* z roku 1933 a díky rozvoji archeologie středověku a soustředění medievalistiky na výzkum každodennosti víme o bydlení v českých městech středověku v mnoha ohledech více, než o bydlení městského obyvatele v 19. století. Lze to ještě pochopit v historiografii architektury, přirozeně soustředěné na stavění pro věčnost. V posledních desetiletích je ale bydlení v evropském kontextu frekventovaným tématem především díky dynamickému rozvoji historiografie každodennosti v okruzích „nové historie“ hlavně ve Francii, Německu a Itálii. Pro historickou antropologii je pak bydlení jedním z ústředních témat.

Nad hladinu nulového stavu dostaly domácí poznání především rozsáhlý výzkum ÚEF ČSAV *Stará dělnická Praha* (Praha 1981), výzkumy dělnického bydlení na Ostravsku a práce o českém funkcionalismu, prakticky všechny výsledky jsou ale izolované, nepostihují odlišnost domácí situace jednotlivých typů bydlení ve srovnání se zahraničím. Chybí také další kontexty, kontext sociální, kontext životního stylu, kontext kultury.

Zájem kolegyně Kozlové o problematiku bydlení je dlouhodobý a vždy měl charakter přirozeného průsečíku zájmu o architekturu a studia kulturologie. K výzkumu přistoupila s plným vědomím možností, které mu nabízí kulturologie, i s vědomím naznačených limitů, na něž narazila velmi záhy. Vedle prohloubení poznání vývoje bydlení v 19. a 20. století na území českých zemí a uvedení dosavadních poznatků do adekvátních proporcí vyvstala jako hlavní úkol právě komparace domácího a světového vývoje bydlení. Prioritu mělo přirozeně studium vývoje bydlení ve Francii od haussmannovské přestavby po nástup hnutí nové architektury. Tento výzkum nebylo možno podniknout z Prahy. Stáž na katedře dějin architektury Université Paris 1 - Panthéon Sorbonne a další pobyty ve Francii zároveň umožnily kontakt s aktuálním francouzským bádáním a mimořádně obohatily nejen poznatkovou, ale také teoretickou a metodologickou bázi výzkumu. Ten byl původně koncipován jako srovnávací pouze v dvojčetné polaritě Praha – Paříž, ale brzy se ukázala nutnost rozšířit záběr o New York, Vídeň, Berlín, Madrid a Chicago. Výsledkem první fáze výzkumu byla diplomová práce *Vývoj kultury bydlení. Paříž v 19. století*, úspěšně obhájená v květnu 2006.

Autorka si tehdy ověřila základní metodologický přístup, výhody kulturologického zpracování tématu i kompozici prezentace výsledků svého zkoumání a získala tak životaschopnou bázi pro další výzkum v uplynulých třech letech. Nově byl posílen akcent na *prehistorii moderny*, vztahy uspokojování fyzických a psychických potřeb člověka instrumenty bydlení a past *hygienického bydlení*.

Výsledek, který dnes posuzujeme, vyznačuje především velmi promyšlená kompozice. Ta dovolila přehledně sledovat problematiku bydlení 19. a počátku 20. století zároveň diachronně i synchronně, v historickém vývoji ve dvou základních typologiích, sociální a funkční, v triadické posloupnosti město - dům - byt. První část vychází od analýzy problémů městského prostředí, jejichž řešení si vynucuje představbu měst. Výběr těchto měst se řídil potřebou reprezentativně zastoupit jednotlivé typy řešení: haussmannovskou představbu historického jádra města, totalizaci geometrického klasicistního urbanismu, princip okružní třídy na místě hradebního okruhu, kombinaci vysokopodlažního centra a nízkopodlažních zahradních předměstí, asanaci, lineární město.

Druhá část práce sleduje bydlení ve třech základních sociálních horizontech. Zde zasluhuje zvláštní ocenění důsledné dodržení proporcí mezi nimi, překonávající dosavadní stav. Jak nová architektura shledávala zdroje své legitimizace v předstupních svých „zadání“, byla tradičně věnována vyšší pozornost sociálnímu bydlení. Historiografie architektury sice registruje především projevy, které reprezentují bydlení luxusní, samotnou problematiku bydlení ale zpravidla pomíjí. Navíc zde má přirozeně prioritu téměř bezvýhradnou vilová architektura. Díky přístupu k recentní francouzské literatuře a především díky důkladnému studiu staveb in situ přináší autorka obsáhlou sumu nových poznatků a věnuje zaslouženou pozornost také bydlení střední třídy a kolektivnímu luxusnímu bydlení.

Třetí část umožnila velmi efektivně analyzovat vývoj hygienického vybavení bytu, které bylo podstatným indikátorem i hybatelem jeho vývoje. Stupeň předpracování byl v této části v dosavadní literatuře nejmenší. Přesvědčivá argumentace tu graduje k závěru, že „*teprve s masovým rozšířením hygienického komfortu byl završen proces vedoucí k modernímu bydlení*“ (s. 92).

Souhrnně mohou rigorózní práci Terezy Kozlové *Bydlení jako kulturologický problém. Metropole 19. století* hodnotit jako zralou původní interdisciplinární syntézu, která u nás byla na dané téma napsána vůbec poprvé. **Plně ji proto doporučuji k obhajobě.**

V Praze 16. 4. 2009

PhDr. Vladimír Czumalo, CSc.